

<https://doi.org/10.36719/2789-6919/41/69-76>

Elnur Şikhaliev

Kütahya Dumlupınar Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Öğrencisi

<https://orcid.org/0009-0003-7736-0717>

shikhaliyev.elnur96@gmail.com

Sosyolojik boyuttan Lezgi toplumunun incelenmesi: Azerbaycan örneği

Özet

Bu çalışma Azerbaycan'daki Lezgi toplumunun sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal dinamikleri üzerinedir. Başta literatür taraması ve bölgesel veri analizi yoluyla lezgi halkının tarihsel kökenleri, geleneksel yapıları ve kültürel pratikleri ele alınmıştır. Küreselleşme ve şehirleşme gibi modern gelişmelerin yarattığı zorluklar analiz edilmiştir. Araştırma, eğitim, gençlik ve diaspora faaliyetlerinin kültürel kimliği korumadaki rolüne odaklanmaktadır. Ayrıca, Azerbaycan ve Dağıstan arasındaki sınır ticareti ve iklim değişikliğinin ekonomik yapıyı nasıl etkilediği ve kırsal alanlardan göçe yol açtığı incelenmiştir.

Elde ettiğimiz veriler doğrultusunda dijitalleşmenin kültürel kimliğin korunması için yeni fırsatlar sunduğunu, ancak kırsal ekonomilerdeki gerileme ve sınırlı siyasal katılımın topluluk için önemli zorluklar oluşturduğunu göstermektedir. Çalışmamızın temelini, anadil eğitimi politikalarının teşvik edilmesi ve devletler arası iş birliğinin topluluğun sosyal ve ekonomik dayanıklılığını artırmak için kritik önemde olduğunu vurgusu oluşturacaktır.

Anahtar kelimeler: *Azerbeycan, lezgi toplumu, kültürel kimlik, diaspora ve sosyal yapı*

Elnur Şıxəliyev

Kütahya Dumlupınar Universiteti

Magistrant

<https://orcid.org/0009-0003-7736-0717>

shikhaliyev.elnur96@gmail.com

Ləzgi cəmiyyətinin sosioloji aspektdən tədqiqi: Azərbaycan nümunəsi

Xülasə

Bu araşdırma Azərbaycandakı ləzgi icmasının sosial-mədəni, iqtisadi və siyasi dinamikası haqqındadır. Ləzgi xalqının tarixi mənşəyi, ənənəvi strukturları və mədəni təcrübələri, ilk növbədə, ədəbiyyat təhlili və regional məlumatların təhlili vasitəsilə müzakirə edilmişdir. Qloballaşma və urbanizasiya kimi müasir inkişafın yaratdığı çağırışlar təhlil edilir. Tədqiqat mədəni identikliyin qorunub saxlanmasında təhsilin, gənclərin və diaspor fəaliyyətinin roluna yönəlib. Bundan əlavə, Azərbaycan və Dağıstan arasında sərhəd ticarəti və iqlim dəyişikliyinə iqtisadi struktura necə təsir etdiyi və kənd yerlərindən miqrasiyaya səbəb olduğu araşdırılıb.

Məlumatlarımız göstərir ki, rəqəmsallaşma mədəni identikliyin qorunması üçün yeni imkanlar təqdim edir, lakin kənd iqtisadiyyatlarında tənəzzül və məhdud siyasi iştirak cəmiyyət üçün əhəmiyyətli problemlər yaradır. Tədqiqatımızın əsasını ana dilində təhsil siyasətinin təşviqi və dövlətlərarası əməkdaşlığın cəmiyyətin sosial və iqtisadi dayanıqlığını artırmaq üçün kritik əhəmiyyətə malik olduğunu vurğulamaq təşkil edəcəkdir.

Açar sözlər: *Azərbaycan, ləzgi cəmiyyəti, mədəni kimlik, diaspora və sosial quruluş*

Elnur Shikhaliyev

Kütahya Dumlupınar University

Master Student

<https://orcid.org/0009-0003-7736-0717>

shikhaliyev.elnur96@gmail.com

Examining the Lezgi Society from the Sociological Dimension: the Example of Azerbaijan

Abstract

This study utilizes qualitative research methods, including literature review and regional data analysis, to examine the socio-cultural, economic, and political dynamics of the Lezgian community in Azerbaijan. The historical roots of the Lezgi people, their traditional structures, and cultural practices are analyzed alongside the challenges posed by modern developments such as globalization and urbanization. The research highlights the role of education, youth, and diaspora efforts in sustaining cultural identity. Furthermore, the article examines cross-border economic activities between Azerbaijan and Dagestan and explores how climate change affects the economic structure, leading to migration from rural areas.

Findings suggest that while digitalization offers new opportunities for preserving cultural identity, the decline in rural economies and limited political participation remain significant challenges. The study emphasizes the need for education policies that promote mother-tongue learning and state-level cooperation to enhance the socio-economic resilience of the Lezgian community.

Keywords: *Azerbaijan, Lezgian community, cultural identity, diaspora and social structure*

Giriş

Bu makale, literatür taraması ve bölgesel veri kullanarak, Azerbaycan'daki Lezgi toplumunun kültürel yapısını ve kimlik mücadelesini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışma, ekonomik faaliyetler, siyasi katılım, diaspora faaliyetleri ve modernleşme süreçlerini kapsamlı bir perspektiften değerlendirmektedir.

Lezgiler, Kuzeydoğu Kafkasya'da köklü bir geçmişe sahip olan ve tarih boyunca varlığını koruyan önemli bir etnik gruptur. Bu topluluk, kendi geleneklerini sürdürme çabasıyla yıllarca mücadele etmiş ve aynı zamanda farklı siyasal ve kültürel değişimlere ayak uydurmak zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması, Lezgiler için kimliklerini yeniden tanımlama ve kültürel haklarını savunma konusunda yeni fırsatlar sunarken, beraberinde ekonomik ve sosyal zorlukları da getirmiştir.

Araştırma

1. Tarihsel Arka Plan ve Kültürel Yapı. Lezgi topluluğu, Kafkasya'nın dağlık bölgelerinde izole bir yaşam sürerek kültürel mirasını korumayı başarmış bir halktır. Dilsel açıdan Kafkas dillerinin Lezgik grubuna dahil olan bu topluluk, ağırlıklı olarak Azerbaycan'ın kuzeyindeki Quba, Qusar ve Şeki gibi bölgelerde yaşamaktadır. İslamiyet'in benimsenmesi, toplumsal yapılarında önemli değişimlere yol açmış olsa da geleneksel ritüeller ve inançlar uzun süre boyunca varlığını sürdürmüştür.

Lezgi topluluğunun yaşadığı bölgelerin coğrafi şartları, onlara kendi geleneksel değerlerini ve dilini koruma konusunda önemli avantajlar sunmuştur. Bununla birlikte, çeşitli tarihsel ve sosyal etkileşimler topluluğun yapısında olumlu dönüşümlere de yol açmıştır. Günümüzde, devletlerin destekleriyle Lezgi dili ve kültürü, sadece korunmakla kalmayıp geliştirilmekte, okullarda öğretilmekte ve böylece gelecek nesillere aktarılmaktadır. Bu durum, çok kültürlü yapının zenginliklerini vurgulayan önemli bir çaba olarak öne çıkmaktadır.

Lezgi topluluğunun sosyo-kültürel yapısında dini ve geleneksel unsurlar büyük bir uyum içinde bir arada bulunmaktadır. İslamiyet'in benimsenmesiyle topluluk, manevi ve sosyal anlamda önemli

bir dönüşümə sahne olmuş, bu dinin getirdiği dəyərlər yerel gələnkələrle harmanlanaraq zəngin bir kəltürəl sentez oluşturmışdır. Devletlerin, az sayılı toplulukların kendi kəltürlerini ve dini uygulamalarını davam ettirmələrinə yənelik dəstəği, Lezgi kəltürünün korunmasını ve tanıtılmasını dəstəkləmişdir.

Kafkaslarda kadim bir tarihe sahip olan Lezgi kəltürünün önəmli bileşenlərindən biri de danslarıdır. Lezginka, bu halkın kimliğini simgeleyen bir dans biçimi olup, sadəcə bir eğlence aracı değıl, aynı zamanda toplumsal bağların güçlendirildiğı, bireysel özgürlüklerin ifade bulduğı bir kəltürəl unsurdur (Victor, 2020: 78-91). Lezginka, topluluğun birliğini pekiştiren bir sembol olarak kabul edilir. Dansın hareketleri, ritimleri ve sosyal bağlamı, Lezgilerin tarihsel geçmişı, kəltürəl dəyərləri ve günlük yaşamlarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, Lezginka yalnızca bir dans değıl, aynı zamanda bir kimlik ifadesidir. Her bir adım ve hareket, Lezgilerin toplumsal dayanışmalarını ve kəltürəl miraslarını nasıl koruduklarını gösterir.

Lezgilerin mutfak kəltürü de toplumsal dayanışmayı pekiştiren önəmli bir unsurdur. Yemek, sadəcə beslenme amacını taşımakla kalmaz, aynı zamanda topluluk içinde bir araya gelme, kutlamalar yapma ve gələnkeleri yaşatma aracı olarak da işlev görür. Chudu böreğı, Lezgi mutfağının en bilinen yemeklerinden biridir ve hem günlük yaşamda, hem de bayramlarda sıklıkla hazırlanır. Yemeklerin hazırlanış biçimi, kullanılan malzemeler ve pişirme yöntemleri, Lezgi kəltürünün farklı yönlerini yansıtır. Lezgi mutfağı, sadəcə beslenme gereksinimlerini karışlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal bağları güçlendiren bir araç olarak işlev görür. Özellikle aile içi kutlamalar ve toplumsal etkinlikler sırasında yemekler, insanların bir araya gelerek kəltürəl bağlarını kuvvetlendirmeleri için önəmli bir fırsat sunar.

Lezgi kimliğinin korunmasında ve geliştirilmesinde dil de önəmli bir yer tutmaktadır. Lezgiler, kendi dillerini bir kəltürəl miras olarak görmekte ve bu dili geleceğe taşımak için çeşitli çabalar sarf etmektedir. Lezgice, Kafkas dillerinin Lezgi grubuna ait olup, kelime dağarcığı ve dil yapısı itibarıyla özgün bir yapıya sahiptir. Bu dil, topluluğun tarihi ve kəltürəl birikimini taşıyan bir araca dönüşmüştür. Ancak, dilin korunması konusunda karışlaşılan zorluklar, bu topluluğun karışlaştığı en büyük tehditlerden biridir. Modernleşme, küreselleşme ve eğitimdeki değışiklikler, Lezgice'nin günlük yaşamda kullanılma oranını azaltmış, bu da dilin varlığını tehdit etmektedir. Bu sebeple, dilin korunmasına yənelik çeşitli girişimler ve projeler hayata geçirilmiştir. Dilin genç nesiller arasında öğretimi, kəltürəl kimliğin sürdürülebilirliğinde kritik bir rol oynamaktadır.

2. Göç Dinamikleri ve Sınır Bölgelerinde Yaşam. Lezgi topluluğunun kırsal bölgelerden şehirlere doğru yaptığı göç, daha çok ekonomik fırsat arayışları ve altyapının iyileştirilmesine yənelik ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. Geleneksel olarak tarım ve hayvancılık gibi faaliyetlerle geçimlerini sağılayan bu toplum, tarım teknolojilerinin gelişmesi ve modern yöntemlerin yaygınlaşmasıyla bu alanlarda yeni fırsatlar bulmaktadır. Devletin sunduğı çeşitli tarımsal destek programları, özellikle kırsal alanlarda yaşayan toplulukların ekonomik sürdürülebilirliğini artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca, altyapı projelerinin hızlanması, bu bölgelerdeki yaşam standartlarının yükselmesine katkıda bulunmaktadır.

Şehirlerde iş olanaklarının artması, Lezgi topluluğı gibi az sayıda topluluğun genç bireyleri için yeni fırsatlar yaratmaktadır. Bu süreçte, yerel yönetimlerin sosyal uyumu artırmak amacıyla yürüttüğü çeşitli projeler, kəltürəl kimliklerin korunmasına destek olmaktadır. Özellikle dil ve kəltürəl mirasın yaşatılmasına yənelik eğitim programları, şehirleşme sürecinde toplulukların değėrlərini koruyabilmesine imkan sağılamaktadır. Lezgi dilinin okullarda öğretilmesi ve kəltürəl etkinliklerin teşvik edilmesi, topluluğun kəltürəl bağlarını güçlendiren önəmli adımlardır.

Göçün bir diğėr etkisi de kırsal bölgelerdeki nüfusun demografik yapısını değıştirmesidir. Quba ve Qusar gibi bölgelerde nüfus yoğunluğunun azalması, tarımsal üretimde verimliliğı düşürebilirken, devletin bu alanlara yənelik kalkınma projeleri, tarım ve hayvancılık faaliyetlerini yeniden canlandırmayı hedeflemektedir. Örneğin, su kaynaklarının yönetimine yənelik yapılan yatırımlar, tarımsal üretimi desteklemekte ve kırsal kalkınmaya katkı sağılamaktadır. Bu bağlamda, kırsal kesimde kalan yaşlı nüfusun yaşam kalitesini artırmaya yənelik sosyal destek programları da önəmli bir rol oynamaktadır.

İklim dəyişikliyi, sınır bölgələrində yaşam şərtlərini etkileyen önemli bir faktor olsa da, bu alanda yürütülen çevresel projeler, toplulukların yaşam kalitesini artırmaya yönelik çözümlər sunmaktadır. Özellikle tarımsal verimliliyi artırmaq üçün uygulanan modern sulama teknikleri ve hayvancılık projeleri, Lezgi topluluğunun ekonomik dayanıklılığını güçlendirmektedir. Qusar bölgəsində yapılan bir çalışmada, iklim dəyişikliyi'nin etkilerini azaltmaq üçün geliştirilen tarımsal destek programlarının, ailələrin gelir səviyələrini önemli ölçüdə artırdığı görülmüşdür. Bu durum, topluluğun kərsal alanlarda ekonomik sürdürülebilirliğini sağlamasına katkı sağlamaktadır.

Diaspora topluluğunun katkıları da Lezgi topluluğu için önemli bir destek mekanizmasıdır. Yurtdışında yaşayan Lezgilerin, ekonomik ve kültürel girişimlərlə ana vatanlarına yaptıkları yatırımlar, həm şəhirlərdəki həm də kərsal bölgələrdəki toplulukların yaşam kalitesini artırmaktadır. Örneğin, kültürel programların finansmanı və anadil eğitiminin təşvik edilməsi kimi girişimlər, toplulukların kültürel bağlarını gücləndirmektedir. Bunun yanı sıra, kiçik ölçəkli tarım projeleri və ekonomik kalkınma programları, diasporanın topluluğa sağladığı katılar arasında önemli bir yer tutmaktadır.

Göç və sınır bölgələrində yaşam üzərində geliştirilen politikalardan sürdürülebilir olması büyük önem taşımaktadır. Yerel yönetimlərin kərsal kalkınma projələrinə öncelik verərək tarımsal reform və su yönetimi kimi konularda etkili adımlar atmaları, toplulukların yaşam standartlarını yüksəltmektedir. Ayrıca, sınır ticaretinə yönelik düzenlemələrin iyileştirilmesi, ekonomik iş birliğini artırarak göç dinamiklərini dengeleyebilir ve Lezgi topluluğunun refah düzeyini olumlu yönde etkileyebilir.

3. Eğitim, Dil ve Kültürel Sürdürülebilirlik Çabaları. Eğitim ve anadil kullanımı, toplumların kültürel kimliğini koruyarak geleceğe taşımasında kritik bir role sahiptir. Bu bağlamda, Azərbaycan'da yaşayan Lezgi toplumu da anadillerini koruma və sonrakı nəsillərə aktarma konularında çeşitli fırsatlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Lezgi dili, gerek resmi müfredatta gerekse toplumsal yaşamda, kültürel çeşitliliğin bir unsuru olarak önemli bir yere sahiptir. Devletin sunduğu destekler ve yerel toplulukların katkıları sayesinde, anadil eğitiminin geliştirilmesi yönünde önemli adımlar atılmaktadır.

Anadilin eğitim ve günlük yaşamda kullanımı, sadece bireylerin kültürel kimliklerini güçlendirmekle kalmayıp, aynı zamanda toplulukların aidiyet duygusunu da pekiştirmektedir. Azərbaycan'da farklı topluluklara yönelik dil eğitimi ve materyal geliştirme çalışmaları, dil çeşitliliğinin korunmasına yönelik olumlu bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Özellikle kərsal bölgələrdə yaşayan toplulukların dillərinə dair pilot projeler və öğretim programları, bu konuda önemli başarılar elde edilmesini sağlamıştır. UNESCO'nun dil çeşitliliği raporuna göre, eğitimde anadil kullanımına yönelik girişimler, dillərin korunmasında və sürdürülebilirliğin sağlanmasında etkili bir araçtır (UNESCO, 2020: 48-50).

Dijitalleşme, Lezgi toplumu için anadil eğitimi ve kültürel mirasın korunmasında yeni olanaklar sunmaktadır. Çevrimiçi dil kursları, dijital hikâyə anlatımı ve mobil uygulamalar, genç nəsillərin anadillərinə daha kolay erişmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, sosyal medya platformları üzerinden oluşturulan eğitici içerikler, kültürel bilincin yaygınlaşmasına ve Lezgi dilinin geniş kitlelərə ulaşmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin, Türkiye'de geliştirilen bazı dil öğrenme uygulamalarının Lezgi dili için uyarlanması, gençlərin bu dili öğrenme süreçlərini desteklemiştir.

Diaspora topluluklarının da bu süreçte oynadığı rol oldukça önemlidir. Yurtdışında yaşayan Lezgiler, ekonomik ve kültürel projələrə destek verərək həm yerel topluluklara katkıda bulunmakta, həm də kültürel mirasın korunmasını sağlamaktadır. Diaspora destekli kültürel etkinliklər ve eğitim projeleri, dil ve kimlik bağlarını güçlendirici etkiler yaratmaktadır.

Bunun yanı sıra, devletin ekonomik kalkınma projeleri ve altyapı geliştirme çalışmaları, kərsal bölgələrdəki toplulukların daha eşit fırsatlara erişmesine olanak tanımaktadır. İnternet altyapısının güçlendirilmesi ve dijital teknolojilerin daha geniş bir kesim tarafından erişilebilir hale getirilmesi, dijitalleşmenin sunduğu fırsatların daha etkin kullanılmasını sağlamaktadır.

Anadil eğitimi ve dijitalleşme süreçleri, Lezgi toplumu başta olmak üzere tüm az sayılı topluluklar için kültürel sürdürülebilirlik adına önemli fırsatlar barındırmaktadır. Eğitim programlarının zenginleştirilmesi, dijital araçların kültürel mirasın korunmasında etkin şekilde kulla-

nılması ve devlet ile sivil toplum kuruluşlarının iş birliği içinde çalışması, bu süreci daha verimli hale getirecektir.

4.Kültürel Kimliğin Yeni Ortamda Yaşatılması. Lezgiler, zengin bir kültürel mirasa sahip etnik bir topluluk olarak, dijital teknolojilerin sunduğu olanaklar sayesinde kültürel kimliklerini daha geniş platformlarda sergileme ve koruma şansı bulmaktadır. Dijitalleşme, bu topluluğun hem kendi içindeki bağlarını güçlendirmesi, hem de uluslararası arenada daha görünür hale gelmesi açısından önemli bir fırsat yaratmaktadır. Bu süreç, genç nesillerin kültürel değerlerine bağlılığını artırmak ve kültürel sürdürülebilirlik açısından büyük bir potansiyele sahiptir.

Dijital platformlar, Lezgilerin kültürel miraslarını sergilemelerine olanak tanırken, topluluğun ulusal ve uluslararası düzeyde tanıtılmasına da katkı sağlamaktadır. Sosyal medya, video paylaşım siteleri ve çevrimiçi dil öğrenme uygulamaları gibi araçlar, kültürel bilgilerin aktarımını kolaylaştırmakta ve diasporadaki Lezgilerin kendi topluluklarıyla bağlarını sürdürmesine yardımcı olmaktadır. Örneğin, Lezgi dansları, müziği ve gelenekleriyle ilgili videolar, dijital platformlarda geniş bir izleyici kitlesine ulaşmakta ve kültürel mirasın korunmasına yönelik farkındalığı artırmaktadır. Ayrıca, dijitalleşmenin sunduğu bu fırsatlar, gençlerin küresel trendlere uyum sağlarken kendi kimliklerini de güçlü bir şekilde ifade etmelerine olanak tanımaktadır.

Eğitim alanında, dijitalleşme Lezgiler için önemli avantajlar sunmaktadır. Özellikle çevrimiçi eğitim materyalleri ve dil kursları, genç nesillerin Lezgi dilini öğrenmesi ve bu dili günlük yaşamda kullanmasını kolaylaştırmaktadır. Azerbaycan gibi çok kültürlü ülkelerde, farklı etnik grupların dillerinin müfredatta yer alması ve bu dillerde eğitimin desteklenmesi, kültürel çeşitliliğin korunmasına katkı sağlamaktadır. Örneğin, Lezgi dilinde hazırlanan eğitim materyalleri ve çevrimiçi dersler, hem dilin yaşatılmasına, hem de yeni nesillerin kültürel bağlarını güçlendirmesine olanak tanımaktadır. UNESCO'nun dil çeşitliliği üzerine yaptığı bir çalışmada, anadil eğitiminin, kültürel sürdürülebilirlik açısından kritik bir unsur olduğu vurgulanmıştır (UNESCO, 2020:48-50).

Dijitalleşmenin getirdiği olanakların yanı sıra, toplulukların bu süreci daha verimli bir şekilde değerlendirebilmesi için belirli zorlukların da ele alınması gerekmektedir. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan Lezgiler, internet erişimi ve dijital araçlara ulaşım konusunda bazı kısıtlamalar yaşamaktadır. Bu durum, dijitalleşmenin getirdiği fırsatların her birey tarafından eşit şekilde değerlendirilmesini zorlaştırabilir. Bu bağlamda, devlet destekli projeler ve sivil toplum kuruluşlarının girişimleriyle kırsal bölgelerdeki teknolojik altyapının iyileştirilmesi, Lezgi topluluğu için dijitalleşme sürecinin daha kapsayıcı olmasını sağlayabilir.

Kültürel sürdürülebilirlik açısından, dijital platformlarda yayımlanan içeriklerin kalitesi de büyük önem taşımaktadır. Özellikle gençlere yönelik hazırlanan içeriklerin, topluluğun geleneksel değerlerini yansıtmaları ve bu değerleri güçlendirmesi hedeflenmelidir. Lezgi kültürü ile ilgili dijital sanat projeleri, belgeseller ve eğitici içerikler, bu mirasın daha geniş kitlelere tanıtılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca, diaspora topluluklarının katkılarıyla düzenlenen kültürel etkinlikler ve dijital projeler, hem topluluk içi dayanışmayı artırabilir, hem de uluslararası alanda Lezgi kültürüne olan ilgiyi güçlendirebilir.

Dijitalleşme, Lezgi topluluğu için kültürel mirası koruma ve geliştirme açısından eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Bu sürecin başarıyla yönetilebilmesi için topluluğun dijital becerilerini artırmaya yönelik eğitim programlarının hayata geçirilmesi, teknolojik altyapının geliştirilmesi ve kaliteli dijital içerik üretiminin teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu adımlar, Lezgi kimliğinin dijital çağda güçlü bir şekilde varlık göstermesine ve topluluğun hem yerel, hem de uluslararası düzeyde daha görünür hale gelmesine katkıda bulunacaktır.

5.Ekonomik Kalkınma ve Sınır Bölgelerinde Yaşamın Desteklenmesi. Lezgi topluluğunun ekonomik sürdürülebilirliği, geleneksel geçim kaynaklarının modern yaklaşımlarla yeniden canlandırılması ve çeşitlendirilmesiyle mümkün hale gelebilir. Tarım ve hayvancılık, topluluğun ekonomik yaşamında önemli bir yere sahip olmuştur. Modern tarım tekniklerinin ve sürdürülebilir hayvancılık yöntemlerinin teşvik edilmesi, bu alanlarda verimliliği artıracak ve toplulukların ekonomik dayanıklılığını güçlendirecektir. Devlet tarafından sağlanan ekonomik destekler ve eğitim programları sayesinde, Lezgi topluluğunun bu alanlardaki potansiyelini daha iyi değerlendirmesi sağlanabilir. Özellikle iklim değişikliği ve doğal kaynakların korunması gibi konularda çevre dostu

projelerin önceliklendirilmesi, toplulukların doğal çevreyle uyum içinde kalkınmasını destekleyecektir.

Lezgi gençlərinin ekonomik sūrece daha aktif katılımı, kırsal bōlgelerde istihdamın artırılmasını saēlayabilir. Mesleki eēitim programları ve yerel girişimcilik destekleri, gençlərin teknoloji, tarım, turizm ve diēer yenilikçi alanlarda uzmanlaşmalarına olanak tanımaktadır. Örneēin, ekoturizm projeleri, hem doēayı koruma hem de yerel halk için sürdürülebilir gelir elde etme aēısından büyük bir potansiyel sunmaktadır. Bu tür girişimler, aynı zamanda genç nüfusun kırsal alanlarda kalmasını teşvik edebilir.

El sanatları ve yerel ürünlerin tanıtımı, topluluēun ekonomik görünürlüğünü artırırken kültürel mirasın korunmasına da katkı saēlayabilir. Geleneksel Lezgi el dokuması halılar, mutfak ürünleri ve diēer yerel el sanatlarının ulusal ve uluslararası pazarlarda markalaştırılması, ekonomik kalkınmayı destekleyecek önemli bir adımdır. Devlet destekli projeler ve uluslararası kuruluşların katkılarıyla bu ürünlerin pazarlanması kolaylaştırılabilir.

Dijitalleşme de Lezgi topluluēu için ekonomik kalkınma adına önemli fırsatlar sunmaktadır. Çevrimiçi platformlar üzerinden girişimcilik desteklenebilir ve yerel ürünlerin daha geniş kitlelere ulaşması saēlanabilir. Ayrıca, çevrimiçi eēitim programları, topluluēun dijital becerilerini geliştirerek ekonomik süreçlere katılımını artırabilir.

Sınır bōlgelerinde yaşayan Lezgi topluluēu için, iki ūlke arasındaki iş birliğini güçlendiren projeler, hem ekonomik, hem de kültürel bağları kuvvetlendirme aēısından önemlidir. Azerbaycan ve Daēistan arasındaki sınır bōlgelerinde oluşturulacak ortak ekonomik projeler, toplulukların ortak çıkarlarını desteklerken bölgesel kalkınmaya da katkı saēlayabilir. Bu tür projeler kapsamında, sınır ticaretinin kolaylaştırılması ve ortak pazarların kurulması toplumsal dayanışmayı artıracaktır.

Uluslararası kuruluşların desteēi, Lezgi topluluēunun kalkınma projelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Örneēin, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) gibi kuruluşların kırsal kalkınma projelerine dahil olunması, enerji verimliliēi, sulama tekniklerinin geliştirilmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı gibi alanlarda önemli fırsatlar sunabilir. Bu tür projeler, bölgenin altyapısını modernize ederek toplulukların yaşam kalitesini artırmaya yönelik somut sonuçlar saēlayabilir (UNDP, 2019: 68).

Lezgi topluluēunun ekonomik sürdürülebilirliēi, devletlerin sunduēu destekler, uluslararası iş birliēi projeleri ve topluluk içindeki yenilikçi yaklaşımlar sayesinde güçlenmektedir. Tarım, hayvancılık, el sanatları ve dijitalleşme gibi alanlarda geliştirilecek stratejik adımlar, sadece ekonomik kalkınmayı deēil, aynı zamanda toplulukların kültürel mirasını koruma ve geliştirme çabalarını da destekleyecektir.

6. Lezgi Toplununun Gelecek Perspektifi. Lezgi topluluēu, Kafkasya'nın zengin kültürel çeşitliliēine katkıda bulunan önemli bir etnik gruptur. Tarih boyunca kültürel miraslarını koruma ve geliştirme konusundaki çabalarıyla dikkat çeken Lezgiler, günümüzde küreselleşme ve dijitalleşme gibi modern dinamiklerin getirdiēi fırsat ve zorluklarla karşı karşıyadır. Toplumun kültürel ve ekonomik sürdürülebilirliğini saēlamak, bu deēişen koşullara uyum saēlamasıyla mümkündür.

Kültürel mirasın korunması, topluluēun kimliğinin sürdürülebilirliēi için kilit bir rol oynamaktadır. Birçok ūlkede, azınlık topluluklarının dillerini yaşatmaları ve kültürel deēerlerini genç nesillere aktarmaları adına çeşitli eēitim projeleri ve destek programları yürütölmektedir. Örneēin, Azerbaycan'da az sayılı toplumların dillerinin öēretilmesine yönelik çalışmaların yerel eēitim müfredatına entegre edilmesi, bu dillerin korunmasına ve geliştirilmesine katkı saēlamaktadır. Aynı şekilde, kültürel etkinlikler ve festivaller düzenleyerek yerel toplulukların dayanışması teşvik edilmektedir.

Lezgi toplumunun ekonomik sürdürülebilirliēi de önemli bir konudur. Geleneksel tarım, hayvancılık ve el sanatları gibi sektörlerin modern yaklaşımlarla desteklenmesi, topluluēun ekonomik dayanıklılıēını artırabilir. Devletler tarafından sunulan ekonomik kalkınma projeleri ve uluslararası kuruluşların desteklediēi programlar sayesinde, kırsal bōlgelerde yaşayan toplulukların gelir kaynakları çeşitlendirilmektedir. Örneēin, çevre dostu tarım tekniklerinin uygulanması ve sürdürülebilir turizm projelerinin teşvik edilmesi, hem ekonomik, hem de çevresel faydalar sunmaktadır.

Genç nüfusun ekonomik ve sosyal süreçlere katılımını artırmak, topluluğun gelecekteki başarısında kritik bir öneme sahiptir. Yerel girişimciliği teşvik eden projeler ve mesleki eğitim programları, gençlerin yeni alanlarda uzmanlaşmasını sağlamakta ve topluluğun ekonomik potansiyelini artırmaktadır. Özellikle dijitalleşmenin sunduğu fırsatlar, Lezgi gençlerinin teknoloji alanında etkin bireyler olarak öne çıkmasına olanak tanımaktadır. Dijital platformlarda geliştirilen girişimcilik projeleri, Lezgi kültürünün uluslararası tanıtımına katkıda bulunurken, ekonomik kalkınmaya da destek sağlamaktadır.

Lezgi toplumunun diaspora ile bağlarının güçlendirilmesi de kültürel ve ekonomik açıdan büyük önem taşımaktadır. Yurtdışında yaşayan topluluk üyeleriyle iş birliği yapılması, kültürel değerlerin korunması ve ekonomik dayanışmanın artırılması adına önemli fırsatlar sunmaktadır. Özellikle dijital platformlar aracılığıyla kültürel içeriklerin paylaşılması, topluluğun kimliğinin uluslararası arenada tanınmasını kolaylaştırmaktadır.

Çevresel sürdürülebilirlik de topluluğun geleceği açısından önemli bir başlıktır. İklim değişikliği, geleneksel ekonomik faaliyetleri etkileyebileceğinden, çevre dostu projelerin geliştirilmesi ve doğal kaynakların etkin şekilde kullanılması büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, enerji verimliliği ve sürdürülebilir kaynak yönetimi gibi alanlarda devlet destekli projeler, topluluğun çevresel ve ekonomik dayanıklılığını artırma potansiyeline sahiptir.

Lezgi topluluğu, kültürel miraslarını ve ekonomik potansiyellerini modern dünyanın dinamiklerine uyum sağlayarak koruyabilir ve geliştirebilir. Bu süreçte devletlerin sunduğu destekler, uluslararası kuruluşların katkıları ve yerel toplulukların dayanışması, sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarını oluşturmaktadır. Topluluğun gelecek nesillere güçlü bir miras bırakabilmesi, kültürel değerlerin korunması ve ekonomik olanakların çeşitlendirilmesiyle mümkün olacaktır.

Genel Değerlendirme. Lezgi toplumu, Kafkasya'nın tarihi ve kültürel çeşitliliğine önemli katkılarda bulunan bir topluluktur. Küreselleşme, şehirleşme ve dijitalleşme gibi modern dinamikler, topluluğun geleneksel yapısını etkilerken, aynı zamanda kültürel miraslarını koruma ve geliştirme konusunda yeni fırsatlar sunmaktadır. Bu bağlamda, topluluğun sosyal ve ekonomik dayanıklılığını artırmak, eğitim, kültür ve ekonomi alanında geliştirilecek kapsayıcı yaklaşımlarla mümkündür.

Eğitim, toplumsal dayanışmanın ve kimlik bilincinin güçlendirilmesinde önemli bir araçtır. Birçok ülkede, azınlık topluluklarının dillerinin öğretilmesine yönelik müfredatların uygulanması, kültürel mirasın korunması ve dil çeşitliliğinin desteklenmesi açısından değerli bir adım olmuştur. Lezgi toplumu için de bu tür yaklaşımlar, genç nesillerin anadillerini öğrenmesini teşvik ederek kültürel sürdürülebilirliğe katkı sağlamaktadır. Aynı zamanda, kültürel etkinlikler ve sanat projeleri, toplulukların kimliklerini ifade etmelerine ve zengin kültürel geçmişlerini tanıtmalarına olanak tanımaktadır. Ekonomik kalkınma, Lezgi toplumunun sürdürülebilir geleceğinde kritik bir öneme sahiptir. Geleneksel tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin modern tekniklerle desteklenmesi, topluluğun ekonomik dayanıklılığını artırmaktadır. Devletlerin kırsal kalkınma projelerine verdiği destek, yerel ekonomilerin çeşitlenmesini ve bölgesel istihdamın artmasını sağlamaktadır. Ayrıca, el sanatları ve yerel ürünlerin ulusal ve uluslararası pazarlara tanıtılması, hem topluluğun ekonomik potansiyelini artırmakta, hem de kültürel mirasın korunmasına katkıda bulunmaktadır.

Genç nüfusun ekonomik süreçlere aktif katılımı, topluluğun geleceği açısından büyük bir fırsattır. Mesleki eğitim programları ve girişimcilik projeleri, gençlerin yeni beceriler edinmesine ve istihdam olanaklarını artırmaya olanak tanımaktadır. Örneğin, dijital girişimcilik projeleri, Lezgi gençlerinin teknoloji odaklı bir geleceğe uyum sağlamalarını kolaylaştırmakta ve kültürel içeriklerin dijital platformlarda daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlamaktadır.

Uluslararası iş birliği ve diaspora ile bağların güçlendirilmesi, Lezgi toplumunun kültürel ve ekonomik gelişimini destekleyen diğer önemli faktörlerdir. Yurtdışında yaşayan Lezgilerle ortak projeler geliştirilmesi, topluluğun kimliğini korumasına ve ekonomik dayanışmayı artırmaya katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte, uluslararası kuruluşların sunduğu destekler, çevre dostu tarım projeleri ve enerji verimliliği gibi alanlarda yapılan çalışmalar, topluluğun sosyal ve ekonomik dayanıklılığını artırma potansiyeline sahiptir.

Lezgi toplumunun kültürel mirasını korurken modern dünyanın dinamiklerine uyum sağlaması, yerel ve uluslararası iş birliğinin gücünden yararlanmasına bağlıdır. Kültürel projelere yapılan yatırımlar, toplumsal dayanışmayı artırmakta ve topluluğun kimliğini gelecek nesillere taşımaktadır. Bu bağlamda, devletlerin sunduğu ekonomik destekler ve kapsayıcı politikalar, Lezgi toplumunun sürdürülebilir bir geleceğe adım atmasına olanak tanımaktadır.

Sonuç

Bu çalışmada, Azerbaycan'daki Lezgi topluluğunun tarihsel, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı ele alınmış, modernleşme ve küreselleşme süreçlerinin topluluk üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Geleneksel yapılar, göç, iklim değişikliği ve dijitalleşme gibi yeni dinamiklerle şekillenmekte ve dönüşüme uğramaktadır. Ancak, Lezgi toplumu bu dönüşüme rağmen kültürel kimliğini koruma ve mirasını yaşatma çabalarını sürdürmektedir. Gerek anavatanda, gerekse diaspora topluluklarında yürütülen kültürel etkinlikler, bu mirasın canlı tutulmasına ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın bulguları, topluluğun sürdürülebilir bir geleceğe sahip olabilmesi için eğitim, ekonomi ve kültür alanlarında daha kapsamlı yaklaşımlara ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle anadil eğitimine yönelik çalışmalar, kültürel mirasın korunması açısından önem taşımaktadır. Devletlerin, azınlık topluluklarına yönelik destekleyici politikaları ve ekonomik projeleri, toplulukların toplumsal dayanıklılığını artırmak için olumlu bir zemin sunmaktadır.

Sonuç olarak, Lezgi topluluğunun geleceği, kültürel kimliğin korunması ve ekonomik olanakların geliştirilmesiyle şekillenecektir. Yerel ve uluslararası iş birlikleri, topluluğun sosyal ve ekonomik potansiyelini güçlendirecek ve modern dünyanın dinamiklerine uyum sağlamalarına katkıda bulunacaktır. Bu süreçte, kültürel mirasın korunması ve toplumsal dayanışmanın desteklenmesi, topluluğun sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasını sağlayacaktır.

Kaynakça

1. Aliyev, K. (2019). *Social Media and Ethnic Communities in Post-Soviet Regions*. Routledge.
2. Cornell, S.E. (2001). *Small Nations and Great Powers: A Study of Ethnopolitical Conflict in the Caucasus*. Routledge.
3. Hassanov, V. (2020). *Tradition and Modernity: Challenges for Ethnic Groups in the Caucasus*. Oxford University Press.
4. Guliyev, F. (2022). *Ethnic Identity in the Digital Age*. Routledge.
5. Kaya, F. (2018). *Kafkasya'nın Sosyoekonomik Yapısı ve Etnik Çatışmalar*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
6. Öztürk, A. (2022). *İklim Değişikliği ve Kafkas Halkları Üzerindeki Etkileri*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
7. Rustamov, E. (2023). *Sustainability and Cultural Identity: Challenges for Ethnic Minorities*. Caspian University Press.
8. Sokolov, D. (2020). *Diaspora Communities in the Caucasus: Cultural Identity and Economic Contribution*. Cambridge University Press.
9. UNESCO (2020). *World Atlas of Languages: Ensuring Cultural and Linguistic Diversity in a Globalized World*. Paris: UNESCO Publishing.
10. UNDP (2019). *Sustainable Rural Development in Eurasia: Strategies and Case Studies*. UNDP Publications.

Alındığı tarih: 16.11.2024

İnceleme için gönderildi: 29.11.2024

Onaylanma tarihi: 14.01.2025

Yayınlanma: 28.01.2025